

ПОПОВА Оксана,

суддя Житомирського окружного

адміністративного суду,

аспірантка кафедри історії України

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний державотворчий процес в нашій державі, враховуючи умови глобалізації та євроінтеграції, спрямований на формування демократичного громадянського суспільства. Важливими умовами забезпечення досягнення відповідної цілі є формування та функціонування національної правової системи, яка відповідає європейським та світовим стандартам. Адаптація національного законодавства до законодавства країн ЄС, створення моделі демократичного судочинства із дійсно незалежною судовою гілкою влади може бути створена з урахуванням не тільки сучасних тенденцій розвитку правових систем, але й історичного досвіду. Сильна та незалежна українська судова влада зможе забезпечити надійний захист прав та свобод людини і громадянина, їх рівність перед законом, що у свою чергу буде зміцнювати політичний порядок у державі.

Актуальність дослідження даної теми зумовлено тим, що на сучасному етапі розвитку нашої держави є проблема відкритості судової системи для українського суспільства. Одним із таких інструментів може стати суд присяжних, який своєю довготривалою традицією існування не раз показав свою ефективність. Враховуючи відсутність напрацювання діяльності суду присяжних в Україні та необхідність запозичення передового досвіду країн, де сформувалися відповідні моделі даного інституту, для його врахування при

реформування системи судочинства на сучасному етапі розвитку нашої держави даний інститут потребує поглибленого дослідження.

У світовій історії склалося уявлення про присяжних як атрибут, що забезпечує довіру до судової влади. Суд присяжних в Україні ґрунтувався на історичному досвіді світового зразка і певних утвореннях на теренах сучасної України[1].

Функціонування суду присяжних у різних історичних періодах становило вагомий та позитивний внесок здійснення судочинства. Інститут суду присяжних, упродовж періодів свого розвитку відіграв роль демократичного елемента у побудові відносин між державою та суспільством; був засобом стримування свавілля професійних суддів; відновлював довіру громадськості до судової влади; відображав прагнення людей безпосередньо здійснювати владу в державі [2; с. 118-125]. Так, наприклад, Інститут суду присяжних, у сучасному його розумінні, почав функціонувати на території України з 1864 року. Його можна вважати дуже прогресивним у Російській імперії того періоду. Присяжних обирали із місцевих мешканців, які проживали тут не менше 2 роки, мінімальний вік становив 25 років, а граничний – 70 [3; с.83-89]. Не мали право бути присяжними особи духовного сану, військовослужбовці, освітяни та жінки. Після складення списку вносити зміни до нього міг лише губернатор. Важливо зауважити, що у суді присяжних повноваження між постійно діючими суддями та присяжними як представниками громадськості були розділені, що обмежувало свавілля суддів [4; с.22].

Інститут присяжних було вперше закріплено у Конституції України [5]. Після прийняття Основного Закону ще понад 10 років держава не могла врегулювати питання суду присяжних. Статтею 124 Конституції України визначено, що саме через присяжних український народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя. У Основному Законі (статтею 127) та Законі України «Про судоустрій та статус суддів» (ч. 2 статті 1) наголошується, що крім суддів реалізують судову владу також і присяжні у випадках, визначених законодавством та у межах відповідних судових процедур [6]. Стаття 129

уточнює про те, що судочинство здійснює суддя (одноособово), колегією суддів чи судом присяжних.

Відповідно до вищевказаного закону можна виділити основні умови статусу присяжних в Україні, зокрема, це:

- 1) наявність українського громадянства;
- 2) вік – мінімальний 30-ть років;
- 3) присяжний (кандидат) повинен проживати на підюрисдикційній території відповідного суду.

Присяжні вирішують справи спільно з суддею або колегією суддів. Список суду присяжних затверджується один раз на два роки та переглядається у випадку, коли є потреба (за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України). Якщо у присяжного є обставини, що унеможливають його участь у вчиненні правосуддя, то він зобов'язаний повідомити про такі обставини суд [7;с. 53-58].

Євроінтеграційні процеси в нашій державі, проведення адаптації правової системи зумовили встановлення європейської (континентальної) моделі діяльності суду присяжних, що закріплено у Кримінальному процесуальному кодексі України [8]. Проте, можна стверджувати, що інститут присяжних в Україні поєднує риси, які притаманні як англо-американській (класичній), так і континентальній (змішаній) моделі суду присяжних.

Після проголошення незалежності Україна впевнено розвивається за своїми пріоритетними напрямками, аналізує схожий досвід зарубіжних країн і продовжує відповідні демократичні зміни. Кожна держава, в якій функціонує даний інститут, має певні проблеми та недоліки, які потребують змін та удосконалення.

Сьогодні вже створена нормативна основа функціонування суду присяжних та пророблені конкретні кроки адаптації вказаного інституту до сучасних потреб. Сучасне суспільство повинно оцінити дієвість та необхідність функціонування даного інституту [9]. Важливо створити в Україні дієву модель суду присяжних. Для цього необхідно у першу чергу підвищити рівень правової

культури українського суспільства, сформувані правову державу тощо.] Для держави важливо встановити довіру до судової влади, створити умови практичної реалізації демократичних засад її функціонування тощо). Для окремого індивіда розробити системи попередження правопорушень та заохочень до утримання від здійснення правопорушень тощо) [10; с.289-296].

Отже, для того, щоб цей інститут запрацював і нормально виконував свої функції, надати значну увагу розвитку інституту присяжних, його правовому регулюванню та практичному функціонуванню. Такі кроки покращать не тільки судову систему України, але й у кінцевому результаті відбудуться позитивні зміни в інших інституціях. Суд присяжних вимагає великих зусиль держави з підготовки організаційно-правових питань та потребує значних витрат з державного бюджету.

Без випробування часом не можна цілком оцінити життєздатність цього інституту в Україні, його перспективи і напрямки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як працює суд присяжних в Україні – [Електронний ресурс]– Режим доступу:<http://ukr.segodnya.ua/ukraine/kak-rabotaet-sud-prisyazhnyh-v-ukraine-711118.html>.
2. Тернавська В. М. Інститут суду присяжних в Україні (історико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київ, 2007. 220 с.
3. Ахтирська Н. М. Становлення суду присяжних в Україні: від конституційного принципу до процесуальної регламентації. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 5. С. 83–89. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmju_2012_5_12.pdf.
4. Серета О. В. Присяжні засідателі та станові представники в судових органах українських губерній Російської імперії (друга половина XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Харків, 2012. 22 с.
2. Конституція України від 28 черв. 1996 р.: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. –

[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1587>

4. Карпенко М.І. Суд присяжних в Україні / М.І. Карпенко, А.В. Бандурович. // Юридична наука. – 2013. – №6. – С. 53-58.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України / Офіційний інтернет-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

6. Москаленко С. Доцільність та перспективи створення в Україні суду присяжних. Юридичний журнал. 2007. № 7. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2743>.

7. Андрусенко С. В. Проблемні питання створення та функціонування суду присяжних в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 289–296.